

REPUBLICA MOLDOVA
GAGAUZIYANIN HALK TOPLUŞU

Adunarea Populară
a Găgăuziei
Comrat
str. Lenin, 194

Народное Собрание
Гагаузии
Комрат
ул.Ленина, 194

Gagauz Yerin
Halk Topluşu
Komrat
Lenin sokaa, 194

TEL.: 0 (298) 2-30-69 | FAX: 0 (298) 2-39-84 | E-MAIL: NARODNOESOBRAНИЕ@MAIL.RU | WEB: HALKTOPLUSHU.MI

№ 382-03/1-13

« 28 » 11 2023 г.

Конституционный Суд
Республики Молдова
ул. Александру Лэпушняну, 28

Руководствуясь п.ж) статьи 25 Закона о Конституционном суде №317/1994, п.ж) статьи 38 Кодекса конституционной юрисдикции № 502/1995 и п.(i) ч.3 статьи 12 Закона об особом правовом статусе Гагаузии (Гагауз Ери) №344/1994, направляем Вам обращение Народного Собрания Гагаузии об осуществлении контроля конституционности Закона №285 от 05 октября 2023 года о внесении изменения в статью 6 Налогового кодекса №1163/1997.

Приложения:

- 1) Постановление Народного Собрания Гагаузии №262-XVIII/VII от 17 ноября 2023 года о направлении обращения в Конституционный суд Республики Молдова о проверке на конституционность Закона №285 от 05 октября 2023 года о внесении изменения в статью 6 Налогового кодекса №1163/1997 на 1 листе;
- 2) Обращение о контроле конституционности Закона №285 от 05 октября 2023 года о внесении изменения в статью 6 Налогового кодекса №1163/1997 на 35 листах;
- 3) Постановление Исполнительного Комитета Гагаузии №5/1 от 27 февраля 2023 года об отчете по исполнению бюджета АТО Гагаузия за 2022 год и приложение к нему на 45 листах;
- 4) Выписка из пункта 4.1 Главы IV Отчета Правительства Республики Молдова об исполнении государственного бюджета за 2022 год (Налоги и пошлины на товары и услуги), утвержденного постановлением Парламента Республики Молдова №144 от 09.06.2023 г. на 2 листах.

Председатель
Народного Собрания Гагаузии

Д.Г. Константинов

REPUBLICA MOLDOVA
GAGAUZIYANIN HALK TOPLUŞU
ADUNAREA POPULARĂ A GĂGĂUZIEI
НАРОДНОЕ СОБРАНИЕ ГАГАУЗИИ

HOTĂRÂRE

Cu privire la trimiterea solicitării la Curtea Constituțională a Republicii Moldova pentru verificarea constituționalității Legii nr. 285 din 5 octombrie 2023 privind modificarea articolului 6 Codului Fiscal nr. 1163/1997.

În legătură cu adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova a Legii nr. 285 din 5 octombrie 2023 privind modificarea articolului 6 Codului Fiscal nr. 1163/1997 (publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 398, art. 677 din 21.10.2023), care încalcă direct drepturile și competențele UTA Găgăuzia în ceea ce privește formarea și utilizarea independentă a propriului său buget, asigurând funcționalitatea autonomiei, pe baza p. j) al articolului 25 Legii Curții Constituționale nr. 317/1994, a p. i) alin. (3) și alin. (5) al articolului 12 Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei (Găgăuz Eri) nr. 344/1994,

Adunarea Populară a Găgăuziei adoptă prezenta hotărâre:

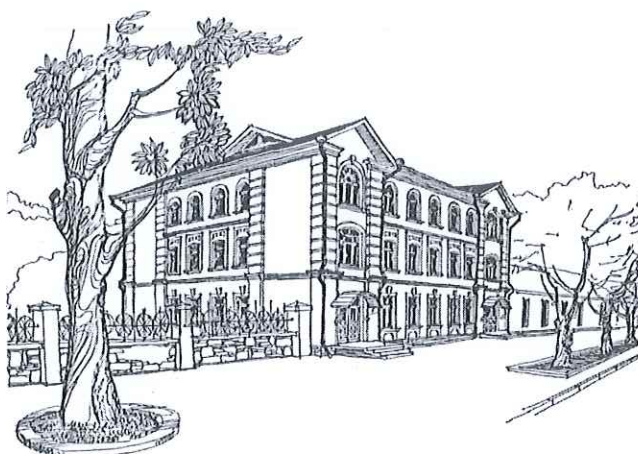
1. Se trimite solicitare la Curtea Constituțională a Republicii Moldova pentru verificarea constituționalității Legii nr. 285 din 5 octombrie 2023 privind modificarea articolului 6 Codului Fiscal.
2. Se împuternicește Președintele Adunării Populare a Găgăuziei să încheie un contract privind reprezentarea intereselor UTA Găgăuzia în fața Curții Constituționale.
3. Având în vedere art. 12 alin. (5) Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei (Găgăuz Eri) nr. 344/1994, care stabilește că "acțiunea actului normativ contestat se suspendă pînă la adoptarea de către Curtea Constituțională a hotărîrii respective.", se trimite Guvernului Republicii Moldova o notificare cu privire la solicitarea Adunării Populare a Găgăuziei către Curtea Constituțională pentru verificarea constituționalității Legii nr. 285 din 5 octombrie 2023 privind modificarea articolului 6 Codului Fiscal.
4. Prezenta hotărâre intră în vigoare la data publicării.

**Președintele
Adunării Populare a Găgăuziei**

D.G. Constantinov

mun. Comrat, 17 noiembrie 2023
№ 262-XVIII/VII

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

str. Alexandru Lăpușneanu nr. 28,
Chișinău MD 2004,
Republica Moldova

SESIZARE

prezentată în conformitate cu art. 25 lit. j) din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională și articolele 38 alin. (1) lit. j) și 39 din Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995

I. AUTORUL SESIZĂRII

1. Adunarea Populară a Găgăuziei
2. Adresa MD 3805 mun. Comrat, str.Lenin 194
fax. 0(298)23971, tel. 0(298)23060
e-mail: narodnoesobranie@mail.ru

Reprezențați de avocații:

Nume/Prenume: Nagacevschi Vitali
B.A.A. "Nagacevschi și Partenerii"

Nume/Prenume: Mărgineanu Iurie,
B.A.A. „Law Reputation & Partners”

II. OBIECTUL SESIZĂRII

Obiectul prezentei sesizări îl constituie Legea nr. 285 din 5 octombrie 2023 pentru modificarea articolului 6 din Codul fiscal (publicat în Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 398, art. 677 din 21.10.2023) în raport cu respectarea prevederilor art. 109 și 111 din Constituție.

III. CADRUL NORMATIV PERTINENT

Constituția Republicii Moldova (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 1 art. nr :1*):

Articolul 1

Statul Republica Moldova

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.

Articolul 2

Suveranitatea și puterea de stat

(1) Suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție.

(2) Nici o persoană particulară, nici o parte din popor, nici un grup social, nici un partid politic sau o altă formațiune obștească nu poate exercita puterea de stat în nume propriu. Uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului.

Articolul 4

Drepturile și libertățile omului

(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

Articolul 5

Democrația și pluralismul politic

(1) Democrația în Republica Moldova se exercită în condițiile pluralismului politic, care este incompatibil cu dictatura și cu totalitarismul.

(2) Nici o ideologie nu poate fi instituită ca ideologie oficială a statului.

Articolul 7

Constituția, Lege Supremă

Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.

Articolul 8

Respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale

(1) Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

(2) Intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținând dispoziții contrare Constituției va trebui precedată de o revizuire a acesteia.

Articolul 16

Egalitatea

(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sânt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Articolul 58

Contribuții financiare

(1) Cetățenii au obligația să contribuie, prin impozite și prin taxe, la cheltuielile publice.

(2) Sistemul legal de impuneri trebuie să asigure așezarea justă a sarcinilor fiscale.

(3) Orice alte prestații sânt interzise, în afara celor stabilite prin lege.

Articolul 64

Organizarea internă

(1) Structura, organizarea și funcționarea Parlamentului se stabilesc prin regulament. Resursele financiare ale Parlamentului sânt prevăzute în bugetul aprobat de acesta.

(2) Președintele Parlamentului se alege prin vot secret, cu majoritatea voturilor deputaților aleși, pe durata mandatului Parlamentului. El poate fi revocat în orice moment prin vot secret de către Parlament cu o majoritate de cel puțin două treimi din voturile tuturor deputaților.

(3) Vicepreședinții se aleg la propunerea Președintelui Parlamentului, cu consultarea fracțiunilor parlamentare.

Articolul 74

Adoptarea legilor și a hotărârilor

(1) Legile organice se adoptă cu votul majorității deputaților aleși, după cel puțin două lecturi.

(2) Legile ordinare și hotărârile se adoptă cu votul majorității deputaților prezenți.

(3) Proiectele de lege prezentate de Guvern, precum și propunerile legislative ale deputaților acceptate de acesta sânt examinate de Parlament în modul și după prioritățile stabilite de Guvern, inclusiv în procedură de urgență. Alte propuneri legislative se examinează în modul stabilit.

(4) Legile se trimit, spre promulgare, Președintelui Republicii Moldova.

Articolul 109

Principiile de bază ale administrării publice locale

(1) Administrația publică în unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, ale descentralizării serviciilor publice, ale eligibilității autorităților administrației publice locale și ale consultării cetățenilor în problemele locale de interes deosebit.

(2) Autonomia privește atât organizarea și funcționarea administrației publice locale, cât și gestiunea colectivităților pe care le reprezintă.

(3) Aplicarea principiilor enunțate nu poate afecta caracterul de stat unitar.

Articolul 110

Organizarea administrativ-teritorială

(1) Teritoriul Republicii Moldova este organizat, sub aspect administrativ, în sate, orașe, raioane și unitatea teritorială autonomă Găgăuzia. În condițiile legii, unele orașe pot fi declarate municipii.

Articolul 111

Unitatea teritorială autonomă Găgăuzia

(1) Găgăuzia este o unitate teritorială autonomă cu un statut special care, fiind o formă de autodeterminare a găgăuzilor, este parte integrantă și inalienabilă a Republicii Moldova și soluționează de sine stătător, în limitele competenței sale, potrivit prevederilor Constituției Republicii Moldova, în interesul întregii populații, problemele cu caracter politic, economic și cultural.

(2) Pe teritoriul unității teritoriale autonome Găgăuzia sânt garantate toate drepturile și libertățile prevăzute de Constituția și legislația Republicii Moldova.

(3) În unitatea teritorială autonomă Găgăuzia activează organe reprezentative și executive potrivit legii.

(4) Pământul, subsolul, apele, regnul vegetal și cel animal, alte resurse naturale aflate pe teritoriul unității teritoriale autonome Găgăuzia sînt proprietate a poporului Republicii Moldova și constituie totodată baza economică a Găgăuziei.

(5) Bugetul unității teritoriale autonome Găgăuzia se formează în conformitate cu normele stabilite în legea care reglementează statutul special al Găgăuziei.

(6) Controlul asupra respectării legislației Republicii Moldova în unitatea teritorială autonomă Găgăuzia se exercită de Guvern, în condițiile legii.

(7) Legea organică care reglementează statutul special al unită

Articolul 134

Statutul

(1) Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova.

(2) Curtea Constituțională este independentă de orice altă autoritate publică și se supune numai Constituției.

(3) Curtea Constituțională garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească și garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.

Articolul 126

Economia

(1) Economia Republicii Moldova este economie de piață, de orientare socială, bazată pe proprietatea privată și pe proprietatea publică, antrenate în concurență liberă.

(2) Statul trebuie să asigure:

a) reglementarea activității economice și administrarea proprietății publice ce-i aparține în condițiile legii;

b) libertatea comerțului și activității de întreprinzător, protecția concurenței loiale, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție;

c) protejarea intereselor naționale în activitatea economică, financiară și valutară;

d) stimularea cercetărilor științifice;

e) exploatarea rațională a pământului și a celorlalte resurse naturale, în concordanță cu interesele naționale;

f) refacerea și protecția mediului înconjurător, precum și menținerea echilibrului ecologic;

g) sporirea numărului de locuri de muncă, crearea condițiilor pentru creșterea calității vieții;

h) inviolabilitatea investițiilor persoanelor fizice și juridice, inclusiv străine.

Articolul 127

Proprietatea

(1) Statul ocrotește proprietatea.

(2) Statul garantează realizarea dreptului de proprietate în formele solicitate de titular, dacă acestea nu vin în contradicție cu interesele societății.

(3) Proprietatea publică aparține statului sau unităților administrativ-teritoriale.

(4) Bogățiile de orice natură ale subsolului, spațiul aerian, apele și pădurile folosite în interes public, resursele naturale ale zonei economice și ale platoului continental, căile de comunicație, precum și alte bunuri stabilite de lege, fac obiectul exclusiv al proprietății publice.

Articolul 128

Proprietatea cetățenilor străini și a apatrizilor

(1) În Republica Moldova este ocrotită proprietatea altor state, a organizațiilor internaționale, a cetățenilor străini și a apatrizilor.

(2) Modul și condițiile de exercitare a dreptului de proprietate al persoanelor fizice și juridice străine, precum și al apatrizilor, pe teritoriul Republicii Moldova sînt reglementate prin lege.

Articolul 129

Activitatea economică externă

(1) Parlamentul aprobă direcțiile principale ale activității economice externe, principiile utilizării împrumuturilor și creditelor străine.

(2) Guvernul asigură protejarea intereselor naționale în activitatea economică externă, promovează politica liberului schimb sau politica protecționistă, pornind de la interesele naționale.

Articolul 130

Sistemul financiar-creditar

(1) Formarea, administrarea, utilizarea și controlul resurselor financiare ale statului, ale unităților administrativ-teritoriale și ale instituțiilor publice sînt reglementate prin lege.

(2) Moneda națională a Republicii Moldova este leul moldovenesc.

(3) Dreptul exclusiv la emisia monetară aparține Băncii Naționale a Republicii Moldova. Emisia se efectuează conform deciziei Parlamentului.

Articolul 131

Bugetul public național

(1) Bugetul public național cuprinde bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat și bugetele raioanelor, orașelor și satelor.

(2) Guvernul elaborează anual proiectul bugetului de stat și bugetului asigurărilor sociale de stat, pe care le supune, separat, aprobării Parlamentului. În caz de formare a fondului extrabugetar, el se prezintă spre aprobare Parlamentului.

(3) Dacă bugetul de stat și bugetul asigurărilor sociale de stat nu au fost adoptate prin lege cu cel puțin trei zile înainte de expirarea exercițiului bugetar, se aplică în continuare bugetul de stat și bugetul asigurărilor sociale de stat ale anului precedent, pînă la adoptarea noilor bugete.

(4) Orice propunere legislativă sau amendament care atrag majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare pot fi adoptate numai după ce sînt acceptate de Guvern.

(5) Bugetele raioanelor, orașelor și satelor se elaborează, se aprobă și se execută în condițiile legii.

(6) Nici o cheltuială bugetară nu poate fi aprobată fără stabilirea sursei de finanțare.

Articolul 132

Sistemul fiscal

(1) Impozitele, taxele și orice venituri ale bugetului de stat și ale bugetului asigurărilor sociale de stat, ale bugetelor raioanelor, orașelor și satelor se stabilesc, conform legii, de organele reprezentative respective.

(2) Orice alte prestări sînt interzise.

Articolul 135

Atribuțiile

(1) Curtea Constituțională:

a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărîrilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărîrilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;

b) interpretează Constituția;

c) se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției;

d) confirmă rezultatele referendumurilor republicane;

e) confirmă rezultatele alegerii Parlamentului și a Președintelui Republicii Moldova;

f) constată circumstanțele care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte, precum și imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile;

g) rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice sesizate de Curtea Supremă de Justiție;

h) hotărăște asupra chestiunilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid.

(2) Curtea Constituțională își desfășoară activitatea din inițiativa subiecților prevăzuți de Legea cu privire la Curtea Constituțională.

Cadrul legal național

1. Legea nr. 344/1994 privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri)

Călăuzindu-se de principiile Constituției Republicii Moldova; manifestând bunăvoință și năzuind de a păstra bunele relații dintre popoare care s-au constituit timp de secole;

în scopul satisfacerii necesităților naționale și păstrării identității naționale a găgăuzilor, dezvoltării lor plenare și multilaterale, prosperării limbii și culturii naționale, asigurării sinestătorniciei politice și economice;

ținând cont de faptul că purtător inițial al statutului Găgăuziei (Gagauz-Yeri – locul unde trăiesc găgăuzii) este poporul găgăuz puțin numeros, care locuiește compact pe teritoriul Republicii Moldova;

acordând prioritate drepturilor omului, înțelegând necesitatea îmbinării intereselor general-umane cu cele naționale;

reiterând egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor care locuiesc în unitatea teritorială autonomă ce se formează indiferent de naționalitate și de alte indicii,

Parlamentul adoptă prezenta lege.

Art.1. – (1) Găgăuzia (Gagauz-Yeri) este o unitate teritorială autonomă cu un statut special care, fiind o formă de autodeterminare a găgăuzilor, este parte componentă a Republicii Moldova.

(2) Găgăuzia soluționează de sine stătător, în limitele competenței sale, în interesul întregii populații, problemele dezvoltării politice, economice și culturale.

(3) Pe teritoriul Găgăuziei sînt garantate toate drepturile și libertățile prevăzute de Constituția și legislația Republicii Moldova.

(4) În cazul schimbării statutului Republicii Moldova ca stat independent poporul Găgăuziei are dreptul la autodeterminare externă.

Art.6. – Pămîntul, subsolul, apele, regnul vegetal și cel animal, alte resurse naturale, bunurile mobile și imobile, aflate pe teritoriul Găgăuziei, sînt proprietate a poporului Republicii Moldova și constituie totodată baza economică a Găgăuziei.

Art.18. – (1) Bugetul Găgăuziei este format din toate tipurile de vărsăminte stabilite de legislația Republicii Moldova și de Adunarea Populară.

(2) Raportul dintre bugetul Găgăuziei și bugetul de stat se stabilește în conformitate cu legile Republicii Moldova cu privire la sistemul bugetar și cu privire la bugetul de stat pe anul corespunzător sub formă de vărsăminte fixe din toate tipurile de impozite și plăți.

2. Legea privind descentralizarea administrativă nr.435-XVI din 28 decembrie 2006 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007 nr. 29-31 art. nr : 91):

Art.1. Noțiuni de bază

În sensul prezentei legi, se definesc următoarele noțiuni:

- *autonomie locală* - dreptul și capacitatea efectivă a autorităților publice locale de a reglementa și gestiona, în condițiile legii, sub propria lor responsabilitate și în interesul populației locale, o parte importantă din treburile publice;

- *autonomie decizională* - dreptul autorităților publice locale de a adopta liber decizii, în condițiile legii, fără intervenții din partea altor autorități publice, în scopul realizării intereselor sale;

- *autonomie organizațională* - dreptul autorităților publice locale de a aproba, în condițiile legii, statutul, structurile administrative interne, modalitățile de funcționare a acestora, statele și organigrama lor, precum și de a institui persoane juridice de drept public de interes local;

- *autonomie financiară și bugetară* - dreptul autorităților publice locale de a dispune de resurse financiare proprii suficiente și de a le utiliza liber, în condițiile legii, prin adoptarea propriilor bugete locale.

Art. 3. Principiile descentralizării administrative

Descentralizarea administrativă are la bază următoarele principii:

a) principiul autonomiei locale, care presupune garantarea dreptului și capacității efective a autorităților publice locale de a reglementa și gestiona, conform legii, sub propria lor responsabilitate și în interesul populației locale, o parte importantă din treburile publice;

b) principiul subsidiarității, care presupune exercitarea responsabilităților publice de către autoritățile care sînt cel mai aproape de cetățeni, cu excepția cazurilor în care intervenția autorităților de nivel superior prezintă avantaje evidente ce rezultă din volumul și natura responsabilităților și din necesitatea de a asigura eficacitatea acțiunii publice;

c) principiul echității, care presupune garantarea unor condiții și oportunități egale tuturor autorităților publice locale pentru a-și atinge obiectivele în realizarea competențelor lor;

d) principiul integrității competențelor, care presupune că orice competență atribuită autorităților publice locale trebuie să fie deplină și exclusivă, exercitarea acesteia nu poate fi contestată sau limitată de o altă autoritate decît în cazurile prevăzute de lege;

e) principiul corespunderii resurselor cu competențele, care presupune corespunderea resurselor financiare și materiale alocate autorităților publice locale cu volumul și natura competențelor ce le sînt atribuite pentru a asigura îndeplinirea eficientă a acestora;

f) principiul solidarității financiare, care presupune susținerea financiară de către stat a celor mai slab dezvoltate unități administrativ-teritoriale, în special prin aplicarea unor mecanisme de repartizare financiară echitabilă;

g) principiul dialogului instituțional, care presupune informarea și consultarea de către stat, în timp util, a autorităților publice locale, în procesul de planificare și de luare a deciziilor, prin structurile lor asociative, asupra oricăror chestiuni ce le privesc în mod direct ori sînt legate de procesul descentralizării administrative;

h) principiul parteneriatului public-privat, public-public, public-civil, care presupune garantarea unor posibilități reale de cooperare între guvern, autoritățile locale, sectorul privat și societatea civilă;

i) principiul responsabilității autorităților administrației publice locale, care presupune, în limitele competențelor ce le revin, obligativitatea realizării unor standarde minime de calitate stabilite de lege la prestarea serviciilor publice și de utilitate publică de care sînt responsabile.

Art. 5. Cooperarea autorităților publice

(1) Autoritățile publice locale de nivelurile întîi și al doilea, precum și cele centrale pot coopera, în condițiile legii, pentru a asigura realizarea unor proiecte sau servicii publice care solicită eforturi comune ale acestor autorități.

(2) Activitățile care trebuie desfășurate prin cooperare sînt fixate în acordurile semnate între părți, în condițiile legii, în strictă conformitate cu resursele bugetare și cu responsabilitățile asumate de ele.

(3) Acordurile încheiate vor conține stabilirea clară a surselor de finanțare și a limitelor puterii de decizie pentru fiecare nivel de autoritate publică în parte, precum și a termenelor de realizare a acordului.

(4) În scopul realizării cu succes a intereselor publice de nivel local, sporirii eficienței patrimoniului public, autoritățile administrației publice locale de nivelurile întâi și al doilea vor dezvolta cooperarea cu sectorul privat în baza contractelor de parteneriat public-privat.

Art. 6. Delegarea de competențe

(1) Competențele care țin de autoritățile publice centrale pot fi delegate autorităților publice locale de nivelurile întâi și al doilea, **respectîndu-se criteriile de eficacitate și de raționalitate economică.**

(2) Delegarea de competențe poate fi efectuată de Parlament, la propunerea Guvernului.

Art.12. Descentralizarea financiară

(1) Autoritățile publice locale se bucură, în condițiile legii, de autonomie financiară, adoptă bugetul lor propriu care este independent și separat de bugetul de stat.

(2) Unitățile administrativ-teritoriale dispun în mod efectiv de resurse financiare proprii, pe care le utilizează liber în realizarea competențelor lor.

(3) Autoritățile publice locale dispun de venituri fiscale proprii, stabilite de Legea privind finanțele publice locale, care constituie baza fiscală a unității administrativ-teritoriale. Ele dispun, de asemenea, și de alte venituri proprii stabilite de legea menționată și de alte acte normative.

(4) În vederea sporirii capacității financiare, autorităților publice locale li se acordă transferuri cu destinație generală. Modalitățile de calcul al sumei generale a acestor transferuri sînt stabilite de Legea privind finanțele publice locale.

(5) În vederea lichidării dezechilibrelor dintre capacitatea financiară și necesitățile de cheltuieli ale unor autorități publice locale, prin Legea privind finanțele publice locale, se stabilește un mecanism de repartizare financiară echitabilă.

(6) Ministerul Finanțelor și serviciile publice desconcentrate ale acestuia asigură accesul, fără restricții, al autorităților publice locale la informațiile privind determinarea și distribuirea resurselor bugetare prevăzute de legislație.

3. Legea privind administrația publică locală nr.436-XVI din 28 decembrie 2006 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007 nr. 32-35 art. nr : 116):

Art. 1. Noțiuni de bază

În sensul prezentei legi, se definesc următoarele noțiuni:

- autorități ale administrației publice locale de nivelul întâi - autorități publice, luate în ansamblu, care sînt constituite și activează pe teritoriul satului

(comunei), oraşului (municipiului) pentru promovarea intereselor şi soluţionarea problemelor colectivităţilor locale;

- autorităţi ale administraţiei publice locale de nivelul al doilea - autorităţi publice, luate în ansamblu, care sînt constituite şi activează pe teritoriul raionului, municipiului Chişinău, unităţii teritoriale autonome cu statut juridic special pentru promovarea intereselor şi soluţionarea problemelor populaţiei unităţii administrativ-teritoriale respective.

autorităţi ale administraţiei publice locale de nivel special – Adunarea Populară, Guvernatorul şi Comitetul executiv, care sunt constituite şi activează pe teritoriul unităţii teritoriale autonome Găgăuzia care are un nivel special de administrare pentru soluţionarea problemelor cu caracter politic, economic şi cultural în interesul întregii populaţii;

Art. 3. Principiile de bază ale administrării publice locale

(1) Administrarea publică în unităţile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, descentralizării serviciilor publice, eligibilităţii autorităţilor publice locale şi consultării cetăţenilor în probleme locale de interes deosebit.

(2) Autorităţile administraţiei publice locale beneficiază de autonomie decizională, organizaţională, gestionară şi financiară, au dreptul la iniţiativă în tot ceea ce priveşte administrarea treburilor publice locale, exercitîndu-şi, în condiţiile legii, autoritatea în limitele teritoriului administrat.

(3) Aplicarea principiilor enunţate în prezentul articol nu poate afecta caracterul unitar şi indivizibil al statului.

Art.4. Statutul juridic al unităţii administrativ-teritoriale

Unitatea administrativ-teritorială este persoană juridică de drept public şi dispune, în condiţiile legii, de un patrimoniu distinct de cel al statului şi al altor unităţi administrativ-teritoriale.

Articolul 5. Subiecţii autonomiei locale

(1) Autorităţile administraţiei publice locale prin care se realizează autonomia locală în sate (comune), oraşe (municipii) sînt consiliile locale, ca autorităţi deliberative, şi primarii, ca autorităţi executive.

(2) Autorităţile administraţiei publice locale prin care se realizează autonomia locală în raioane sînt consiliile raionale, ca autorităţi deliberative, şi preşedinţii de raioane, ca autorităţi executive.

(3) Consiliile locale de nivelurile întâi şi al doilea, precum şi primarii sînt aleşi în condiţiile Codului electoral.

(4) **Autorităţile administraţiei publice din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia prin care se realizează autonomia locală sunt Adunarea Populară, ca autoritate reprezentativă, Guvernatorul (Başcanul) şi Comitetul executiv, ca autorităţi executive.**

Articolul 6. Raporturile dintre autoritățile administrației publice

(1) Consiliile locale și cele raionale, primarii și președinții de raioane funcționează ca autorități administrative autonome, soluționând treburile publice din sate (comune), orașe (municipii) și raioane în condițiile legii.

(2) Raporturile dintre autoritățile publice centrale și cele locale au la bază principiile autonomiei, legalității, transparenței și colaborării în rezolvarea problemelor comune.

(3) Între autoritățile centrale și cele locale, între autoritățile publice de nivelul întâi și cele de nivelul al doilea nu există raporturi de subordonare, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

(4) Orice control administrativ exercitat asupra activității desfășurate de către autoritățile publice locale nu trebuie să urmărească alt scop decât asigurarea respectării legalității și a principiilor constituționale, iar controlul de oportunitate poate viza doar realizarea competențelor care le-au fost delegate, în condițiile legii.

(5) Autoritățile administrației publice centrale consultă asociațiile reprezentative ale autorităților administrației publice locale în problemele ce țin de administrația publică locală.

(6) Prevederile prezentului articol se aplică, în mod corespunzător, și autorităților administrației publice din unitatea teritorială autonomă cu statut juridic special.

Art.7. Autonomia și legalitatea în activitatea autorităților administrației publice locale

În realizarea competențelor lor, autoritățile administrației publice locale dispun de autonomie, consfințită și garantată prin Constituția Republicii Moldova, Carta Europeană a Autonomiei Locale și prin alte tratate la care Republica Moldova este parte.

Art. 9. Suportul financiar al autonomiei locale

Pentru asigurarea autonomiei locale, autoritățile administrației publice locale elaborează, aprobă și gestionează în mod autonom bugetele unităților administrativ-teritoriale, având dreptul să pună în aplicare taxe și impozite locale și să stabilească cuantumul lor în condițiile legii.

Art. 10. Organizarea activității autorităților publice locale

(1) Autoritățile publice locale își desfășoară activitatea în domeniile stabilite de Legea privind descentralizarea administrativă, dispunând în acest scop de competențe depline care nu pot fi puse în cauză sau limitate de nici o autoritate publică, decât în condițiile legii.

(2) Competențele autorităților publice locale sînt delimitate în condițiile prezentei legi între competențele autorităților publice deliberative și executive de nivelurile întâi și al doilea.

(3) Autoritățile administrației publice centrale nu pot să stabilească ori să impună competențe autorităților publice locale fără o evaluare prealabilă a impactului financiar pe care aceste competențe l-ar putea genera, fără o consultare a autorităților locale de nivelul corespunzător și fără ca colectivitățile locale să fie asigurate cu mijloacele financiare necesare.

4. Legea privind finanțele publice locale nr. 397-XV din 16 octombrie 2003
(Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003 nr. 248-253 art. nr : 996):

Art. 1. Noțiuni principale

În sensul prezentei legi, se definesc următoarele noțiuni principale:

- *bugetele unităților administrativ-teritoriale* - bugetele satelor (comunelor), orașelor (municipiilor), raioanelor, unității teritoriale autonome cu statut juridic special și bugetul municipiului Chișinău;

- *bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi* - bugetele locale care reprezintă bugetele satelor (comunelor), orașelor (municipiilor, cu excepția municipiului Chișinău);

- *bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea* - bugetele raionale, bugetul central al unității teritoriale autonome cu statut juridic special și bugetul municipal Chișinău.

Art.2. Finanțele publice locale

(1) Finanțele publice locale fac parte integrantă din sistemul finanțelor publice naționale și includ:

1) bugetele raioanelor, constituite din:

a) bugetul raional, care reprezintă totalitatea veniturilor și cheltuielilor necesare exercitării funcțiilor ce sînt în competența raionului conform legislației și a funcțiilor suplimentare delegate de Guvern;

b) bugetele locale - bugetele satelor (comunelor), orașelor (municipiilor) din componența raionului;

Articolul 3. Garanțiile autonomiei financiare

(1) Bugetele locale constituie elemente independente care se elaborează, se aprobă și se execută în condiții de autonomie financiară, în conformitate cu prevederile prezentei legi și ale Legii finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale, precum și ale Legii privind administrația publică locală.

(2) Suma veniturilor aprobate (pronozate) și neîncasate în bugetul local, precum și cheltuielile efectuate suplimentar de la bugetul respectiv nu se recuperează de la bugetul de alt nivel.

(3) Veniturile încasate, în procesul de executare a bugetului, suplimentar la cele aprobate, precum și economiile de cheltuieli rămân la dispoziția autorităților administrației publice respective.

(4) Orice delegare de competențe suplimentare din partea statului în persoana Parlamentului trebuie să fie însoțită de alocarea de resurse financiare, necesare pentru a acoperi costul exercițiului competenței delegate.

(5) Autoritățile administrației publice locale urmează a fi consultate în modul corespunzător asupra procedurilor de redistribuire a resurselor ce urmează a fi alocate acestora, precum și asupra modificărilor operate în legislație referitor la funcționarea sistemului finanțelor publice locale.

Articolul 5. Repartizarea veniturilor între bugetele locale

...

(4) Veniturile bugetului central al unității teritoriale autonome cu statut juridic special se formează din:

- 1) venituri generale:
 - a) venituri proprii:
 - taxele pentru resursele naturale;
 - impozitul privat (conform apartenenței patrimoniului);
 - alte venituri prevăzute de legislație;
 - b) defalcări de la următoarele tipuri de impozite și taxe de stat:
 - impozitul pe venit al persoanelor fizice – 100% din volumul total colectat pe teritoriul unității teritoriale autonome;
 - impozitul pe venit al persoanelor juridice – 100% din volumul total colectat pe teritoriul unității teritoriale autonome;
 - **taxa pe valoarea adăugată la mărfurile produse și la serviciile prestate pe teritoriul unității teritoriale autonome cu statut juridic special – 100% din volumul total colectat pe teritoriul unității teritoriale autonome;**
 - **accizele la mărfurile supuse accizelor, fabricate pe teritoriul unității teritoriale autonome cu statut juridic special – 100% din volumul total colectat pe teritoriul unității teritoriale autonome;**
 - c) transferuri prevăzute la art.12 din prezenta lege;
 - d) granturi pentru susținerea bugetului;
- 2) venituri colectate;
- 3) granturi pentru proiecte finanțate din surse externe.

5. Codul fiscal nr.1163/1997

Articolul 6. Impozite și taxe și tipurile lor

(1) *Impozitul* este o plată obligatorie cu titlu gratuit, care nu ține de efectuarea unor acțiuni determinate și concrete de către organul împuternicit sau de către persoana cu funcții de răspundere a acestuia pentru sau în raport cu contribuabilul care a achitat această plată.

(2) *Taxa* este o plată obligatorie cu titlu gratuit, care nu este impozit.

(3) Alte plăți efectuate în limitele relațiilor reglementate de legislația nefiscală nu fac parte din categoria plăților obligatorii, denumite impozite și taxe.

(4) În Republica Moldova se percep impozite și taxe de stat și locale.

(5) Sistemul impozitelor și taxelor de stat include:

- a) impozitul pe venit;
- b) taxa pe valoarea adăugată;
- c) accizele;
- d) impozitul privat;
- e) taxa vamală;
- f) taxele rutiere;
- g) impozitul pe avere;
- h) impozitul unic de la rezidenții parcurilor pentru tehnologia informației.

- (6) Sistemul impozitelor și taxelor locale include:
- a) impozitul pe bunurile imobiliare;
 - a¹) impozitul privat;
 - b) taxele pentru resursele naturale;
 - c) taxa pentru amenajarea teritoriului;
 - d) taxa de organizare a licitațiilor și loteriilor pe teritoriul unității administrativ-teritoriale;
 - e) taxa de plasare (amplasare) a publicității (reclamei);
 - f) taxa de aplicare a simbolicii locale;
 - g) taxa pentru unitățile comerciale și/sau de prestări servicii;
 - h) taxa de piață;
 - i) taxa pentru cazare;
 - j) taxa balneară;
 - k) taxa pentru prestarea serviciilor de transport auto de călători pe rutele municipale, orășenești și satești (comunale);
 - l) taxa pentru parcare;
 - m) taxa de la posesorii de câini;
 - r) taxa pentru salubritate;
 - s) taxa pentru dispozitivele publicitare.

(7) Relațiile ce țin de toate impozitele și taxele enumerate la alin.(5) și (6) se reglementează de prezentul cod și de alte acte normative adoptate în conformitate cu acesta.

(8) Impozitele și taxele enumerate la alin.(5) și (6) se bazează pe următoarele principii:

- a) neutralitatea impunerii – asigurarea prin legislația fiscală a condițiilor egale investitorilor, capitalului autohton și străin;
- b) certitudinea impunerii – existența de norme juridice clare, care exclud interpretările arbitrare, claritate și precizie a termenelor, modalităților și sumelor de plată pentru fiecare contribuabil, permițând acestuia o analiză ușoară a influenței deciziilor sale de management financiar asupra sarcinii lui fiscale;
- c) echitatea fiscală – tratare egală a persoanelor fizice și juridice, care activează în condiții similare, în vederea asigurării unei sarcini fiscale egale;
- d) stabilitatea fiscală – efectuare a oricăror modificări și completări ale prevederilor legislației fiscale nemijlocit prin modificarea și completarea prezentului cod;
- e) randamentul impozitelor – perceperea impozitelor și taxelor cu minimum de cheltuieli, cât mai acceptabile pentru contribuabili.

(9) La stabilirea impozitelor și taxelor se determină următoarele elemente:

- a) obiectul impunerii – materia impozabilă;
- b) subiectul impunerii (contribuabilul) – persoana specificată la art.5 pct.2);
- c) sursa de plată a impozitului sau taxei – sursa din care se achită impozitul sau taxa;
- d) unitatea de impunere – unitatea de măsură care exprimă dimensiunea obiectului impozabil;
- e) cota (cotele) de impunere – quantumul unitar al impozitului sau taxei în raport cu obiectul impozabil;

f) termenul de achitare a impozitelor sau taxelor – perioada în decursul căreia contribuabilul este obligat să achite impozitul sau taxa sub formă de interval de timp sau zi fixă a plății;

g) facilitățile (înlesnirile) fiscale – elemente de care se ține seama la estimarea obiectului impozabil, la determinarea cuantumului impozitului sau taxei, precum și la încasarea acestuia, sub formă de:

- scutire parțială sau totală de impozit sau taxă;
- scutire parțială sau totală de plata impozitelor sau taxelor;
- cote reduse ale impozitelor sau taxelor;
- reducerea obiectului impozabil;
- amânări ale termenului de achitare a impozitelor sau taxelor;
- eșalonări ale obligației fiscale.

Scutirile specificate la art.33, 34 și 35, cota redusă a T.V.A. și scutirea de T.V.A. cu drept de deducere nu se consideră facilități (înlesniri) fiscale.

(10) Impozitele și taxele percepute în conformitate cu prezentul cod și cu alte acte normative adoptate în conformitate cu acesta reprezintă surse de venituri ale bugetului de stat și ale bugetelor locale. Impozitul privat se virează la bugetul de stat sau la bugetul local, în funcție de apartenența bunului. Impozitul pe venitul persoanelor fizice reprezintă sursa de reglementare a veniturilor sistemului bugetar. Pentru unitatea teritorială autonomă cu statut juridic special, surse de reglementare a veniturilor sistemului bugetar sînt de asemenea impozitul pe venitul persoanelor juridice (colectat pe teritoriul unității teritoriale autonome), taxa pe valoarea adăugată (în partea ce ține de taxa pe valoarea adăugată la mărfurile produse și serviciile prestate de agenții economici din unitatea autonomă) și accizele la mărfurile (producția) supuse accizelor, fabricate pe teritoriul unității date.

"(11) Restituirea sumei impozitelor și taxelor, percepute conform prevederilor prezentului cod și ale altor acte normative, adoptate în conformitate cu acesta, și plătite în plus sau care, conform legislației, urmează a fi restituite, se realizează de la bugetul de stat și de la bugetele locale a căror sursă de venit constituie impozitele și taxele respective, cu excepția restituirii sumei impozitului pe venit al persoanelor fizice care se realizează de la bugetul de stat.

Restituirea sumei TVA și accizelor, achitate de către agenții economici din unitatea teritorială autonomă cu statut juridic special, se realizează de la bugetul acesteia. În cazul în care, după încheierea exercițiului bugetar, suma restituirilor aferente acestor tipuri de venituri depășește suma încasărilor, diferența se acoperă prin transferuri cu destinație specială de la bugetul de stat în anul bugetar următor."

6. Regulamentul Parlamentului aprobat prin Legea nr. 797/1996

Articolul 44. Procedura de urgență

(1) Procedura de urgență pentru examinarea proiectelor de acte legislative solicitată de Guvern se supune aprobării Biroului permanent.

(2) În cazul aprobării procedurii de urgență, Biroul permanent stabilește termenul de depunere a raportului asupra proiectului actului legislativ, care nu poate depăși 10 zile lucrătoare.

(3) Biroul permanent, după primirea raportului comisiei sesizate în fond, înscrie cu prioritate proiectul de act legislativ în proiectul ordinii de zi pentru următoarea ședință plenară.

(4) Proiectele de acte legislative solicitate de a fi examinate în procedură de urgență se prezintă plenului Parlamentului de Primul-ministru, iar în absența lui – de prim-viceprim-ministru sau de viceprim-ministru.

Articolul 58¹. Avizarea de către Adunarea Populară a unității teritoriale autonome Găgăuzia a proiectelor de acte normative

(1) Proiectele de acte normative care vizează statutul unității teritoriale autonome Găgăuzia și/sau atribuțiile autorităților acesteia se remit spre avizare Adunării Populare a unității teritoriale autonome Găgăuzia.

(2) Neprezentarea avizului în termen de cel mult 30 de zile sau într-un termen mai restrâns, stabilit de Președintele Parlamentului, nu împiedică examinarea proiectului de act normativ de către Parlament.

(3) În cazul în care comisia permanentă sesizată în fond organizează audieri publice cu privire la proiectul de act normativ care vizează statutul unității teritoriale autonome Găgăuzia și/sau atribuțiile autorităților acesteia, la audieri se invită și reprezentanții Adunării Populare a unității teritoriale autonome Găgăuzia.

7. Legea cu privire la actele normative nr. 100/2017

Articolul 3. Principiile activității de legiferare

(1) La elaborarea unui act normativ se respectă următoarele principii:

- a) constituționalitatea;
- b) respectarea drepturilor și libertăților fundamentale;
- c) legalitatea și echilibrul între reglementările concurente;
- d) oportunitatea, coerența, consecutivitatea, stabilitatea și predictibilitatea normelor juridice;
- e) asigurarea transparenței, publicității și accesibilității;
- f) respectarea ierarhiei actelor normative.

(2) La elaborarea unui act normativ care reglementează activitatea de întreprinzător se respectă principiile stabilite de Legea nr.235/2006 cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător.

(3) Actul normativ trebuie să corespundă prevederilor Constituției Republicii Moldova, tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, principiilor și normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, precum și legislației Uniunii Europene.

(4) Actul normativ trebuie să se integreze organic în cadrul normativ în vigoare, scop în care:

- a) proiectul actului normativ trebuie corelat cu prevederile actelor normative de nivel superior sau de același nivel cu care se află în conexiune;

b) proiectul actului normativ întocmit în temeiul unui act normativ de nivel superior nu poate depăși limitele competenței instituite prin actul de nivel superior și nici nu poate contraveni scopului, principiilor și dispozițiilor acestuia.

Articolul 32. Avizarea și consultarea publică a proiectului actului normativ

(1) Proiectul actului normativ, însoțit de nota informativă, se transmite spre avizare autorităților publice responsabile de implementarea prevederilor conținute în proiect, instituțiilor interesate, precum și reprezentanților societății civile, care întocmesc și prezintă autorului proiectului avizele la proiect.

(2) Proiectele actelor normative care țin de domeniile de competență ale Procuraturii Generale, Comisiei Electorale Centrale, Băncii Naționale a Moldovei, Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, precum și ale altor autorități publice autonome, se transmit obligatoriu spre avizare acestora. Proiectele actelor normative care reglementează activitatea economică se transmit spre avizare Consiliului Concurenței.

(2¹) Proiectele de acte normative care vizează statutul unității teritoriale autonome Găgăuzia și/sau atribuțiile autorităților acesteia se remit spre avizare Adunării Populare a unității teritoriale autonome Găgăuzia.

(3) Concomitent sau înainte de transmiterea spre avizare, proiectul actului normativ este supus consultării publice în modul stabilit de Legea nr.239/2008 privind transparența în procesul decizional.

(4) Proiectele actelor normative înaintate de Președintele Republicii Moldova, de deputații în Parlament și de Adunarea Populară a unității teritoriale autonome Găgăuzia se remit spre avizare Guvernului. Proiectele actelor normative elaborate de către deputații în Parlament se transmit spre avizare Guvernului în modul prevăzut de Regulamentul Parlamentului.

(5) Proiectele actelor normative elaborate de autoritățile administrației publice centrale de specialitate, autoritățile publice autonome sau autoritățile administrației publice locale sânt avizate și consultate public în condițiile alin.(1)–(3), cu excepțiile stabilite de Legea nr.239/2008 privind transparența în procesul decizional. Proiectele de acte normative ale Adunării Populare a unității teritoriale autonome Găgăuzia pot fi transmise spre avizare ministerelor și altor autorități administrative centrale, responsabile de domeniul la care se referă proiectul respectiv.

(6) În urma avizării și consultării publice, autorul proiectului întocmește sinteza obiecțiilor și propunerilor autorităților publice, precum și sinteza recomandărilor reprezentanților societății civile, conform unuia dintre modelele indicate în anexele nr.2 și nr.3. Sinteza obiecțiilor și propunerilor și sinteza recomandărilor pot fi incluse într-un singur document (denumit în continuare – *sinteză*).

(7) Dacă, în urma avizării și consultării publice, proiectul actului normativ a fost completat cu aspecte și concepte noi sau dacă mai mult de 30% din textul proiectului actului normativ a fost modificat, acesta trebuie remis repetat spre avizare și consultare publică.

Articolul 56. Intrarea în vigoare a actelor normative

(1) Actele normative intră în vigoare peste o lună de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova sau la data indicată în textul actului normativ, care nu poate fi anterioară datei publicării.

(2) Pentru legile care modifică Codul fiscal, Codul vamal și Legea nr.1380/1997 cu privire la tariful vamal, precum și pentru legile de punere în aplicare a titlurilor Codului fiscal și a legilor ce țin de politica fiscală, data intrării în vigoare trebuie să survină nu mai devreme de 6 luni de la data publicării legilor respective.

(3) Intrarea în vigoare a actelor normative poate fi stabilită pentru o altă dată doar în cazul în care se urmărește protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, realizarea angajamentelor internaționale ale Republicii Moldova, conformarea cadrului normativ hotărârilor Curții Constituționale, eliminarea unor lacune din legislație sau contradicții între actele normative ori dacă există alte circumstanțe obiective.

(4) Actele normative se publică, în condițiile legii, în Registrul de stat al actelor juridice, precum și în Monitorul Oficial al Republicii Moldova sau, după caz, în monitoarele oficiale ale raioanelor, municipiilor și ale unităților teritoriale autonome cu statut juridic special ori în Registrul actelor locale.

(5) Actele normative pot fi aduse la cunoștință persoanelor și prin publicarea acestora pe paginile web oficiale ale autorităților publice sau prin afișarea lor în locuri autorizate.

(6) În actul normativ adoptat, aprobat sau emis nu pot fi efectuate redactări, cu excepția redactării greșelilor gramaticale și de punctuație, depistate ulterior, care nu modifică conținutul sau sensul prevederilor actului normativ.

(7) Actele normative se traduc în limba rusă la etapa de publicare a acestora în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

8. Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr. 1253 din 16.07.1997 privind ratificarea Cartei Europene pentru Autoadministrarea Locală (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr : 048*):

9. Carta Europeană a Autonomiei Locale din 15.10.85, Strasbourg:

Art. 3. Conceptul de autonomie locală

1. Prin autonomie locală se înțelege dreptul și capacitatea efective ale colectivităților locale de a rezolva și de a gira în cadrul legii, sub propria lor răspundere și în favoarea populațiilor, o parte importantă din treburile publice.

2. Acest drept este exercitat de consilii, sau adunării compuse din membri aleși prin vot liber, secret, egal, direct și universal și putînd dispune de organe executive responsabile în fața lor.

Art. 4. Raza de acțiune a autonomiei locale

1. Competențele de bază ale colectivităților locale sunt fixate prin Constituție sau prin lege. Totuși, această dispoziție nu împiedică a se atribui colectivităților locale competențe în scopuri specifice, în conformitate cu legea.

2. Colectivitățile locale dispun în cadrul legii de toată latitudinea de a lua inițiativa pentru orice chestiune care nu este exclusă din cîmpul competențelor lor sau care este atribuită unei alte autorități.

3. Exercițiul responsabilităților publice trebuie, de-o manieră generală, să revină de preferință acelor autorități care sunt cele mai apropiate de cetățeni. Atribuirea unei responsabilități unei alte autorități trebuie să țină cont de amploarea și de natura sarcinii și de exigențele de eficacitate și de economie.

4. Competențele încredințate colectivităților locale trebuie să fie în mod normal depline și întregi. Ele nu pot fi puse în cauză sau limitate de către o altă autoritate centrală sau regională numai în cadrul legii.

5. În caz de împuternicire de către o autoritate centrală sau regională, colectivitățile locale trebuie să dispună, pe cât posibil, de libertatea de a adapta acțiunea lor la condițiile locale.

6. Colectivitățile locale trebuie să fie consultate, pe cât posibil, în timp util și de o manieră apropiată în cursul procesului de planificare și de luare a deciziei pentru toate chestiunile care la privesc direct.

Art.6. Potrivirea structurilor și mijloacelor administrative cu misiunile colectivităților locale

1. Fără a prejudicia dispozițiile generale create de lege, colectivitățile locale trebuie să poată defini ele însele structurile administrative interne cu care ele înțeleg să se doteze, în vederea adaptării lor la nevoile lor specifice și cu scopul de a permite o gestiune eficace.

2. Statutul personalului colectivităților locale trebuie să permită o recrutare de calitate fondată pe principiile de merit și de competență; în acest scop el trebuie să reunească condițiile adecvate de formare, de remunerare și de perspectivă de carieră.

Art.9. Resursele financiare ale colectivităților locale

1. Colectivitățile locale au dreptul în cadrul politicii economice naționale la resurse proprii suficiente de care ele pot dispune în mod liber în exercițiul competențelor lor.

2. Resursele financiare ale colectivităților locale trebuie să fie proporționale cu competențele de Constituție sau de lege.

3. O parte cel puțin din resursele financiare ale colectivităților locale trebuie să provină din redevențele și din impozitele locale pentru care ele au puterea a le fixa rata în limitele legii.

4. Sistemele financiare pe care se sprijină resursele de care dispun colectivitățile locale trebuie să fie de natură suficient de diversificată și evolutivă pentru a le permite a urmări pe cât posibil în practică evoluția reală a cheltuielilor bugetare de competența lor.

5. Sprijinul colectivităților locale mai slabe din punct de vedere financiar necesită punerea în funcțiune de proceduri de repartizare financiară justă sau de măsuri echivalente destinate a corecta efectele repartiției inegale a resurselor potențiale de finanțare cât și a sarcinilor ce le revin. Asemenea proceduri sau măsuri nu trebuie să reducă libertatea de a opta a colectivităților locale în domeniul lor propriu de responsabilitate.

6. Colectivitățile locale trebuie să fie consultate de o manieră apropiată asupra modalităților de atribuire a resurselor redistribuite ce la revin.

7. Pe cât posibil, subvențiile acordate colectivităților locale nu trebuie să fie destinate finanțării unor proiecte specifice. Atribuirea de subvenții nu trebuie să poarte prejudiciul libertății fundamentale a politicii colectivităților locale în propriul lor domeniu de competență.

8. În scopul finanțării cheltuielilor lor de investiții, colectivitățile locale trebuie să aibă acces, în conformitate cu legea, la piața națională de capitaluri.

Art. 11. Protecția legală a autonomiei locale

Colectivitățile locale trebuie să dispună de un drept jurisdicțional de recurs pentru a asigura liberul exercițiu al competențelor lor și respectul principiilor de autonomie locală care sunt consfințite în Constituție sau în legislația internă.

10. Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale din 01.02.1995

Articolul I

Protecția minorităților naționale și a drepturilor și libertăților persoanelor aparținând acestora face parte integrantă din protecția internațională a drepturilor omului și, ca atare, constituie domeniu de cooperare internațională.

Articolul 4

1) Părțile se angajează să garanteze fiecărei persoane aparținând unei minorități naționale dreptul la egalitate în fața legii și la egala protecție a legii. În această privință, orice discriminare bazată pe apartenența la o minoritate națională este interzisă.

2) Părțile se angajează să adopte, dacă este cazul, măsuri adecvate pentru a promova, în toate domeniile vieții economice, sociale, politice și culturale, egalitatea deplină și efectivă între persoanele aparținând unei minorități naționale și cele aparținând majorității.

Ele vor ține seama în mod corespunzător, în această privință, de condițiile specifice în care se află persoanele aparținând minorităților naționale.

3) Măsurile adoptate în conformitate cu paragraful 2) nu vor fi considerate acte de discriminare.

Articolul 15

Părțile vor crea condițiile necesare pentru participarea efectivă a persoanelor aparținând minorităților naționale la viața culturală, socială și economică și la treburile publice, în special acelea care le privesc direct.

Articolul 23

Drepturile și libertățile decurgând din principiile înscrise în prezenta Convenție-cadru, în măsura în care acestea fac obiectul unei prevederi corespundente din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau din Protocoalele adiționale ale acesteia, vor fi înțelese în conformitate cu aceste din urmă prevederi.

IV. CIRCUMSTANȚE DE FAPT

1. Pe data de 5 octombrie 2023 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 285 pentru modificarea articolului 6 din Codul fiscal nr. 1163/1997. Prin această lege, articolul 6 a fost completat cu un nou alineat (11) cu următorul cuprins:

"(11) Restituirea sumei impozitelor și taxelor, percepute conform prevederilor prezentului cod și ale altor acte normative, adoptate în conformitate cu acesta, și plătite în plus sau care, conform legislației, urmează a fi restituite, se realizează de la bugetul de stat și de la bugetele locale a căror sursă de venit constituie impozitele și taxele respective, cu excepția restituirii sumei impozitului pe venit al persoanelor fizice care se realizează de la bugetul de stat.

Restituirea sumei TVA și accizelor, achitate de către agenții economici din unitatea teritorială autonomă cu statut juridic special, se realizează de la bugetul acesteia. În cazul în care, după încheierea exercițiului bugetar, suma restituirilor aferente acestor tipuri de venituri depășește suma încasărilor, diferența se acoperă prin transferuri cu destinație specială de la bugetul de stat în anul bugetar următor."

Prezenta lege a intrat în vigoare la 1 noiembrie 2023.

2. Potrivit notei informative la proiect, autorii argumentează aceste modificări prin faptul că statutul special al unității teritoriale autonome Găgăuzia prevede că unele venituri aferente impozitelor și taxelor colectate pe teritoriul autonomiei, constituie surse proprii a bugetului local și aceste încasări nu participă la asigurarea procesului de restituire a impozitelor, iar contribuabililor locali TVA se restituie din bugetul de stat.

3. Astfel, autorii consideră că nu este asigurat principiul echității fiscale și urmează a fi revăzut mecanismul de restituire a TVA nu din contul bugetului de stat dar din contul bugetului UTA Găgăuzia. Conform calculelor autorilor în 5 ani suma restituirii TVA este de peste 460 mln lei.

4. La înregistrarea proiectului în Parlament nu exista nicio expertiză sau consultări conform etapelor de legiferare și procedurii legislative. NU există o analiză a impactului de reglementare, nu există o expertiză juridică și o fundamentare adecvată a acestei inițiative. Dezbateri publice veritabile pe acest subiect nu au avut loc.

5. După adoptarea proiectului în I lectură s-au organizat unele consultări publice cu reprezentanții UTA Găgăuzia dar acestea au purtat un caracter formal iar toate solicitările părții găgăuze au fost respinse.

6. Chiar dacă au existat amendamente judicioase la lectura a II, inclusiv la capitolul intrării în vigoare (de la începutul anului fiscal), toate au fost respinse. Legea contestată intră în vigoare în cursul anului fiscal și exercițiului bugetar.

7. Potrivit unor prognoze și calcule ale direcției finanțe din UTA Găgăuzia, pentru lunile noiembrie și decembrie 2023, pierderile la bugetul autonomiei urmare a implementării legii contestate vor fi de cca 20-22 mln lei.

V. PRETINSELE ÎNCĂLCĂRI ȘI ARGUMENTELE DE RIGOARE

8. La intrarea în vigoare a legii contestate o bună parte din veniturile bugetului local al UTA Găgăuzia vor fi redistribuite la restituirea TVA, cca 100 mln de lei anual. Pentru acest fapt va fi nevoie urgent de a micșora cheltuielile, deja aprobate, pentru un șir întreg de programe sociale și economice, fără a avea o sursă de acoperite adecvată.

9. La intrarea în vigoare a legii contestate, statul, în persoana Parlamentului și Guvernului va pune în sarcina UTA Găgăuziei realizarea politicii de stat în domeniul promovării exporturilor prin obligarea de a restituire TVA de la bugetul autonomiei. Aceste obligații se pun în sarcina UTA Găgăuziei, chiar dacă în autonomie, contrar legii și statutului juridic, nu există un serviciu fiscal desconcentrat care ar putea administra acest proces.

10. Prin adoptarea Legii nr. 285/2023 Parlamentul a sfidat un șir de norme constituționale precum art. 1 alin. (3) – statul de drept și principiul legalității; art. 8 – respectarea dreptului internațional; art. 10 alin. (2) – garantarea dezvoltării identității etnice; art. 58 alin. (2) – așezarea justă a sarcinilor fiscale; art. 130-132 – referitor la sistemul financiar-bugetar și fiscal, **art. 109 – autonomia locală; art. 111 – UTA Găgăuzia.**

Cu privire la respectarea principiului legalității în raport cu autonomia locală

11. Legea contestată a fost elaborată și aprobată cu grave abateri de la cadrul legal cu privire la etapele de legiferare. De asemenea au fost sfidate principiile autonomiei bugetare, regulile de formare a bugetului și normele imperative cu privire la modificarea legislației bugetar fiscale în cursul anului.

12. La înregistrarea proiectului de lege, dezbaterea acestuia și, în final, adoptarea Legii nr. 285/2023 au fost încălcate procedurile legale prevăzute atât de Regulamentul Parlamentului cât și de Legea cu privire la actele normative.

13. Potrivit art. 47 alin. (6) din Regulamentul Parlamentului, proiectul legislativ și propunerea legislativă se depun spre dezbateră împreună cu o expunere a obiectivului, scopului, concepției viitorului act, a locului acestuia în legislația în vigoare, precum și a efectelor social-economice. Este necesar de indicat rezultatele acestor consultări publice. Consultări publice înaintea înregistrării acestui proiect de lege nu au avut loc, efectele social-economice nu au fost analizate.

14. Aceleași prevederi de consultări publice și avizări sunt stipulate în art. 32 din Legea cu privire la actele normative. Potrivit art. 34-37 din Legea nr. 100, proiectul de act normativ este supus expertizei economice, financiare, juridice etc. Astfel de expertize lipsesc. Acest proiect nu a fost avizat și expertizat conform prevederilor legale.

15. De remarcat faptul că, consultările formale înainte de votarea finală nu pot fi luate în serios, au fost inefficiente iar toate propunerile au fost ignorate.

16. Totodată, conform art. 13 din Legea nr. 235/2006 cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător, astfel de proiect de act normativ este precedat, obligatoriu, de analiza impactului de reglementare, în baza evaluării costurilor și beneficiilor, necesității adoptării actului normativ și analiza de impact al acestuia asupra activității de întreprinzător. Analiza impactului

de reglementare este parte a notei informative. În pofida acestor prevederi legale imperative, Legea nr. 285 a fost dezbătută și votată în lipsa analizei impactului de reglementare.

17. Potrivit art. 5 din Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale, boghetele se aprobă pentru o perioadă de un an bugetar. Potrivit art. 9 din legea menționată, orice buget trebuie să fie balansat iar art. 10 prevede un principiu esențial – al previzibilității și sustenabilității. Astfel, politica bugetar-fiscală și prognozele macro bugetare pe termen mediu, în baza cărora se fundamentează bugetele anuale, se elaborează în conformitate cu regulile bugetar-fiscale stabilite de prezenta lege și se actualizează periodic pentru a asigura stabilitate macroeconomică și sustenabilitate finanțelor publice pe termen mediu și lung. Aceste principii legale denotă că orice lege cu impact bugetar urmează să intre în vigoare la începutul anului bugetar, dar nu în cursul acestuia.

18. Astfel, s-a stabilit că taxa pe valoarea adăugată este o taxă națională (articolul 6, 93 din Codul fiscal), care reprezintă o formă de încasare la buget a unei părți din costul bunurilor furnizate, serviciilor prestate, supus impozitării pe teritoriul Republicii Moldova, precum și o parte din costul bunurilor impozabile, serviciilor importate în Republica Moldova.

19. Astfel, subiecții impozitării TVA și suplinirii bugetului național, direct sau indirect, indiferent de locul de înregistrare și reședință, sunt în egală măsură toate entitățile economice și rezidenții țării noastre care achiziționează bunuri și servicii în Moldova, inclusiv cele importate în țară. (gaze naturale, electricitate, transport rutier etc.). Pentru a stimula activitățile de export, legislația prevede că exportatorii sunt scutiți de plata acestei taxe de stat atunci când efectuează operațiuni de export.

20. În acest sens, s-a stabilit că rambursările de TVA plătite de entitățile comerciale pentru operațiunile interne se vor face de la bugetul de stat (articolele 96-104 din Codul fiscal).

21. Pentru referință: în sumă totală, conform Raportului Guvernului privind execuția bugetului pe anul 2022 suma încasărilor de TVA către bugetul de stat s-a ridicat (fără rambursare) la 33.590,6 milioane lei, inclusiv 24.058,5 milioane lei. lei sau 71,6% au fost venituri din mărfuri importate. Restituirile de TVA efectuate în cursul anului s-au ridicat la 4.533,9 milioane lei.

22. Suma veniturilor din accize în anul 2022 (fără rambursare) a fost de 8.030,9 milioane lei, incl. pentru mărfurile produse pe teritoriul republicii 886,2 milioane lei sau 11,0% iar pentru mărfurile de import - 7.144,7 milioane lei sau 89,0%. În aceeași perioadă au fost rambursate entităților comerciale accize în valoare de 18,4 milioane lei.

23. Astfel, cel puțin 71,6% din suma totală a TVA plătită de către entitățile comerciale - furnizori de bunuri și servicii produse și prestate pe teritoriul Găgăuziei (art. 6 din Codul fiscal) merge la bugetul de stat, și doar mai puțin de 29% merge la bugetul regional. Totodată, Legea contestată obligă bugetul regional să ramburseze întreprinderilor 100% din TVA și accize plătite la bugetul de stat!

24. Este important de menționat că, acest beneficiu fiscal nu este stabilit de autoritățile publice ale UTA Găgăuzia, ci de guvernul central și bugetul de stat se formează prin contribuția întregii populații și entități economice ale țării, inclusiv UTA Găgăuzia. Totodată, plățile pentru restituirea de TVA în conformitate cu Legea

nr. 285 trebuie efectuate fără acordul autonomiei de la bugetul UTA Găgăuzia, la formarea căreia au participat doar rezidenții și agenții economici ai regiunii.

25. Adoptarea unor măsuri de politică bugetar fiscală în plin an bugetar, măsuri care vor afecta direct un buget local la capitolul venituri și cheltuieli, sfidează direct toate principiile legale menționate supra.

26. Astfel, prin adoptarea legii contestate este încălcat principiul stabilității bugetare iar reducerea veniturilor autonomiei, fără aprobarea unor măsuri de acoperire a deficitului creează risc iminent de destabilizare a bugetului UTA Găgăuzia.

27. Prin nerespectarea procedurii de elaborare a actului normativ, lipsa consultărilor, lipsa multor avize, în special a analizei impactului de reglementare, condiții legale imperative și obligatorii, mai ales în cazul în care legea va aduce unele efecte economice simțitoare mediului de afaceri, sfidarea normelor legale cu privire la procesul bugetar și altele reprezintă o gravă sfidare a principiului legalității prevăzut la art. 1 din Legea Supremă.

28. Curtea Constituțională a relevat de nenumărate ori că la baza statului de drept, consacrat de art. 1 alin. (3) din Constituție, stă **principiul legalității**. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică (art. 7 din Constituție).

29. Înalta Curte a menționat că „legalitatea, ca principiu de bază al statului de drept, presupune conformitatea normei sau a actului juridic cu normele superioare care stabilesc condiții de procedură privind edictarea normelor juridice. Comportamentul legal vizează atât activitatea de legiferare a Parlamentului, cât și stabilirea normelor interne de organizare și funcționare, care au o conexiune directă cu procesul legiferării”.

30. Remarcăm faptul că Înalta Curte a constatat faptul că nerespectarea procedurii stabilite de Constituție, Regulamentul Parlamentului și Legea nr. 100/2017 constituie temei de declarare a neconstituționalității legii. Practica relevantă a Curții deja este consacrată (HCC nr. 11/2004, HCC nr. 28/2020, HCC nr. 8/2021, HCC nr. 4/2021, HCC nr. 14/2021).

31. Curtea a afirmat că la baza statului de drept, consacrat de art. 1 alin. (3) din Constituție, stă principiul legalității, care presupune că respectarea legilor este obligatorie, iar încălcarea acestei obligații constituționale atrage implicit afectarea principiului statului de drept (HCC nr. 12/2020).

32. Astfel considerăm că nerespectarea procedurilor legale imperative cu privire la elaborarea, consultarea și expertizarea actului normativ, precum și ignorarea tuturor principiilor legale de adoptare a unor măsuri de politică bugetar fiscală reprezintă încălcarea a principiului constituțional al legalității prevăzut la art. 1 alin. (3) din Legea Supremă.

Cu privire la autonomia locală și statutul juridic special al UTA Găgăuziei

33. Articolul 109 din Legea Supremă garantează principiile de bază ale administrării publice locale – ale autonomiei locale, ale descentralizării serviciilor publice.

34. Fiind un element de bază al regimului constituțional îl constituie administrația publică locală. Fiind chemată să soluționeze problemele de interes

local, ea joacă un rol important în dezvoltarea unităților administrativ-teritoriale și în asigurarea activității serviciilor publice.

35. Autonomia locală și descentralizarea reprezintă principii definitorii în organizarea sistemului de administrare publică locală, conform standardelor internaționale, acestea fiind prevăzute în Carta Europeană a Autonomiei Locale "Fundamentarea constituțională și legală a autonomiei locale". Carta conține prevederi care stipulează principiile generale ale autonomiei locale și arată necesitatea existenței unei baze constituționale și legale a autonomiei locale, definește conceptul și stabilește principiile care guvernează organizarea și competențele autorităților locale.

36. Principiul autonomiei locale ocupă un loc central între celelalte principii pe care se întemeiază administrația publică locală. Conținutul său complex reprezintă chintesența întregii activități a administrației publice din unitățile administrativ-teritoriale.

37. Prin autonomie locală se înțelege dreptul și capacitatea efectivă a colectivităților locale de a rezolva și a gira în cadrul legii, sub propria lor răspundere și în favoarea populației locale, o parte importantă din treburile publice.

38. Invocînd principiul autonomiei locale, Curtea Constituțională în Hotărîrea nr.13 din 14 martie 2002 a subliniat:

"Autonomia locală, privită exclusiv din punct de vedere administrativ, nu apare decît ca o ultimă treaptă de dezvoltare a descentralizării administrative, ca o formă modernă a principiului care reprezintă transferarea unor competențe de la nivel central către diverse organe, sau autorități administrative care funcționează autonom în unitățile administrativ-teritoriale, autorități alese de către colectivitățile locale respective".

39. În Hotărîrea nr.17 din 5 august 2003, Curtea a statuat:

"Considerînd administrația publică locală ca o parte componentă a autorităților publice ale statului, Constituția obligă statul să contribuie la dezvoltarea și protejarea administrației publice locale, care, în limitele competențelor sale, este autonomă. [...]

Autonomia locală înseamnă dreptul colectivităților de a-și satisface propriile interese legale fără amestecul autorităților centrale, ea constituie un complex de atribuții date în competența organelor de administrare publică locală. Atribuțiile transmise acestor organe sînt reglementate de lege, iar statul exercită, prin forme specifice, controlul asupra modului în care ele se execută."

40. Suplimentar principiului autonomiei locale, Curtea ține să invoce și principiul subsidiarității, ca parte a principiului descentralizării administrative, care, potrivit art.3 din Legea nr.435/2006 privind descentralizarea administrativă, presupune exercitarea responsabilităților publice de către autoritățile care sunt cel mai aproape de cetățeni, cu excepția cazurilor în care intervenția autorităților de nivel superior prezintă avantaje evidente ce rezultă din volumul și natura responsabilităților și din necesitatea de a asigura eficacitatea acțiunii publice.

41. În vederea exercitării competențelor constituționale în materie de legiferare, prevăzute de articolul 72 alin.(3) lit.f) din Constituție, Parlamentul a adoptat Legea nr.436-XVI din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală, care la articolul 3 alin.(1) reia principiile constituționale de bază ale administrării publice locale, iar la alineatul (2) definește modul de realizare a

principiului autonomiei locale prin autonomie decizională, organizațională, gestionară și financiară.

42. **În vederea asigurării unei autonomii efective și funcționale a autorităților administrației publice locale, în care acestea să dispună de dreptul și capacitatea de a reglementa și gestiona în interesul populației locale treburile publice, legiuitorul a prevăzut la articolul 9 din Legea nr.436-XVI din 28 decembrie 2006 dreptul acestora de a elabora, aproba și gestiona în mod autonom bugetele proprii și dreptul de a stabili și pune în aplicare taxe și impozite locale, în condițiile stabilite de lege.**

43. Curtea în jurisprudența sa a reținut că bugetele locale reprezintă instrumente de planificare și de conducere a activității economico-financiare a unităților administrativ-teritoriale. Structura acestora reflectă gradul de autonomie a administrației locale față de puterea centrală. De asemenea, bugetele locale reflectă fluxurile veniturilor și cheltuielilor administrației locale, modalitatea de finanțare a cheltuielilor pe destinații și de acoperire a deficitelor bugetare.

44. **Ca parte a sistemului bugetar, bugetele locale îndeplinesc un rol complex, care decurge din rolul general al bugetului de stat.** Astfel, bugetul local îndeplinește rolul financiar de mobilizare a resurselor și de redistribuire a acestora pe plan local în funcție de sarcinile care revin fiecărei unități administrativ-teritoriale.

45. Curtea a menționat că delimitarea finanțelor publice locale constituie rezultatul autonomizării financiare a autorităților publice locale, creșterii importanței și rolului acestora, fiind legată de descentralizarea bugetară în cadrul sistemului bugetelor publice.

46. Descentralizarea administrației publice implică descentralizarea serviciilor publice și consolidarea autonomiei locale din punct de vedere administrativ și financiar, acționând în vederea conștientizării și creșterii gradului de implicare a colectivităților locale în gestionarea problemelor cu care se confruntă, precum și a constituirii politicii proprii, de creșterea performanțelor economice și de îmbunătățire a vieții sociale, a cetățenilor colectivităților prin definirea și asumarea responsabilităților locale referitoare la serviciile locale și performanțele financiare, aferente îndeplinirii acestora.

47. Pe data de 23 decembrie 1994 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 344-XIII privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri). Legea a fost aprobată în vederea păstrării identității naționale a găgăuzilor, dezvoltării plenare și multilaterale, prosperării limbii și culturii naționale, asigurării sinestărotniciei politice și economice.

48. Condrom prevederilor legii menționate, Găgăuzia este o unitate teritorială autonomă cu un statut special care, fiind o formă de autodeterminare a găgăuzilor, este o parte componentă a Republicii Moldova. Găgăuzia soluționează de sine stătător, în limitele competenței sale, în interesul întregii populații, problemele dezvoltării politice, economice și culturale.

49. Art. 18 al legii nr. 344/1994 prevede expres că Bugetul Găgăuziei este format din toate tipurile de vărsăminte stabilite de legislația Republicii Moldova și de Adunarea Populară. Raportul dintre bugetul Găgăuziei și bugetul de stat se stabilește în conformitate cu legile Republicii Moldova cu privire la sistemul bugetar

și cu privire la bugetul de stat pe anul corespunzător sub formă de vărsăminte fixe din toate tipurile de impozite și plăți.

50. Pe data de 25 iulie 2003 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea constituțională nr. 344-XV prin care statutul autonomiei Găgăuze a fost ridicat la nivelul Legii Supreme.

51. Astfel, potrivit art. 111 alin. (1) din Constituție Găgăuzia este o unitate teritorială autonomă cu un statut special care, fiind o formă de autodeterminare a găgăuzilor, este parte integrantă și inalienabilă a Republicii Moldova și soluționează de sine stătător, în limitele competenței sale, potrivit prevederilor Constituției Republicii Moldova, în interesul întregii populații, problemele cu caracter politic, economic și cultural.

52. Art. 111 alin. (5) din Constituție ***Bugetul unității teritoriale autonome Găgăuzia se formează în conformitate cu normele stabilite în legea care reglementează statutul special al Găgăuziei.***

53. La aprobarea acestei legi constituționale au fost consultați un cerc larg de reprezentanți la nivel național, din autonomia găgăuză, cât și experți internaționali.

54. În anul 2002 Comisia de la Veneția a avizat proiectul de modificare a Constituției cu referire la autonomia găgăuză stabilind unele principii care urmează a fi respectate și astăzi de către autoritățile centrale în raport cu regiunea autonomă din componența Republicii Moldova.¹

55. Astfel potrivit experților Comisiei de la Veneția, atunci când se discută despre autonomie sunt necesare de consens larg și consultări adecvate cu reprezentanții autonomiei. În cazul descris, astfel de consultări efective nu au avut loc.

56. Potrivit experților Consiliului Europei, Constituția RM și legea privind statutul juridic special al UTA Găgăuzia trebuie să fie considerate o bază constituțională care să determine adoptarea altor norme. Nu trebuie să existe o lege sau alt act normativ care să contravină Constituției sau legii speciale. Legile organice și ordinare pot fi realizate în UTA Găgăuzia dacă acestea nu contravin Legii Supreme și prevederilor legii speciale.

57. Comisia de la Veneția a apreciat necesitatea ridicării statutului autonomiei la nivel constituțional anume pentru a nu exista tentația Parlamentului de a modifica sau anula prin lege organică statutul autonomiei, chiar și cu votul de 3/5.

58. Normele constituționale sunt importante pentru a evita eludarea de a consulta modificările legate de UTA Găgăuzia cu reprezentanții autonomiei și poporul găgăuz. Aceste norme constituționale pentru statutul autonomiei Găgăuzia sunt pozitive în contextul aprecierii și recunoașterii existenței autonomiei și determină atribuțiile la nivel de Constituție.

59. Conform prevederilor art. 3 alin. (1) din Legea nr. 397/2003 privind finanțele publice locale, *Bugetele locale constituie elemente independente care se elaborează, se aprobă și se execută în condiții de autonomie financiară, în conformitate cu prevederile prezentei legi și ale Legii finanțelor publice și*

¹ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2002\)020-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2002)020-e)

responsabilității bugetar-fiscale, precum și ale Legii privind administrația publică locală. Alin. (4) al normei citate prevede că *Orice delegare de competențe suplimentare din partea statului în persoana Parlamentului trebuie să fie însoțită de alocarea de resurse financiare, necesare pentru a acoperi costul exercițiului competenței delegate.*

60. Principiile constituționale cu privire la autonomia locală și statutul special al UTA Găgăuzia au fost depășite flagrant de către legislativ prin adoptarea Legii nr. 285/2023.

61. Astfel, în pofida faptului că statul potrivit Constituției și legii speciale bugetul autonomiei urmează să fie format din toate plățile stabilite de legislația RM și Adunarea Populară, în realitate, relațiile bugetare conform principiilor menționate supra nu au fost implementate pe deplin niciodată. Astfel, statul nu a asigurat statutul veritabil de autonomie reieșind din respectul față de minoritățile naționale care au dreptul de a avea mijloace proprii în vederea garantării păstrării culturii, limbii și identității etnice.

62. De remarcat faptul că, în prezent, bugetul UTA Găgăuziei încasează doar TVA pe plan intern, doar din impozitarea bunurilor și serviciilor de la întreprinderile care activează pe teritoriul autonomiei. Bugetul local nu încasează integral aceste taxe dat fiind că o bună parte din companiile care activează și în UTA Găgăuzia își au sediu central la Chișinău și achită toate taxele anume la Chișinău. De asemenea, bugetul Găgăuziei nu încasează nimic din TVA la import, operațiuni vamale și alte plăți, precum este prevăzut de legea privind statutul juridic al UTA Găgăuzia.

63. Coroborând normele legale și constituționale citate supra constatăm cu certitudine că legea contestată, prin care se va dezafecta doar pentru anul 2023 peste 20 mln de lei de la bugetul autonomiei și pe viitor peste 100 mln de lei anual, punând pe seama bugetului local a **funcției de baza a satului – restituirea TVA**, vine în contradicție cu prevederile constituționale care garantează statutul autonom al UTA Găgăuzia prevăzut la art. 111 și principiul constituțional al autonomiei locale reglementat de art. 109 din Legea Supremă.

Privind respectarea principiilor constituționale cu privire la bugetul public și sistemul fiscal

64. Legiuitorul constituant a consacrat la articolul 131 din Constituție părțile componente ale bugetului public național, identificate prin bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat și bugetele raioanelor, orașelor și satelor, elemente interconexe, care împreună alcătuiesc sistemul bugetar unitar al statului.

65. Mecanismul financiar al statului, parte integrantă a mecanismului economic, este format din totalitatea structurilor, formelor, metodelor, principiilor și pârgھیilor economico-financiare, prin intermediul cărora se constituie, se administrează și se utilizează fondurile financiare publice ale statului, necesare îndeplinirii funcțiilor și sarcinilor sale, direcționate în special pentru o dezvoltare economică durabilă și, pe această bază, pentru asigurarea unui standard de viață corespunzător.

66. Impunerea față de bugetul autonomiei Găgăuze a unor obligațiuni financiare suplimentare va duce inevitabil la încălcarea principului stabilității

bugetare iar cu referire la UTA Găgăuzia, luând act de volumul mare de mijloace financiare destinate restituirii, va duce direct la destabilizarea și colapsul financiar al bugetului local.

67. În jurisprudența sa anterioară (Hotărârea nr.23 din 6 septembrie 2013) Curtea a reținut:

"65. Finanțele publice ale statului generează un întreg sistem de relații economice, exprimate sub formă bănească, prin intermediul cărora se asigură satisfacerea necesităților generale ale societății. Constituirea, repartizarea și utilizarea fondurilor publice se realizează după metode și tehnici specifice, având la bază principiul rambursabilității sau al nerambursabilității, care ulterior capătă diverse destinații.

66. Ansamblul metodelor și tehnicilor, prin intermediul cărora instituțiile statului special create constituie și utilizează resursele financiare publice, creează un sistem coerent de relații financiare, denumit "**sistemul financiar-bugetar**".

67. Curtea menționează că **administrarea resurselor financiare în cadrul acestui sistem se realizează printr-un complex întreg de planuri financiare (bugete), care împreună formează sistemul bugetar. Acesta este un sistem unitar de bugete și fonduri, care formează bugetul public național, cuprinzând: bugetul de stat; bugetul asigurărilor sociale de stat; bugetele unităților administrativ-teritoriale; fondurile asigurărilor obligatorii de asistență medicală.**"

68. Curtea a constatat că prin dispozițiile constituționale ale art.131 constituanta legislativă instituie, pe de o parte, bazele fundamentale ale bugetului public național în materie de structură și conținut, iar pe de altă parte, impune anumite restricții imperative, inclusiv pentru legislativ, privind procesul bugetar. Cel de-al doilea aspect al conținutului normei constituționale invocate este reliefat pregnant de importanța sistemului bugetar pentru securitatea economică a statului, fapt ce dictează impunerea unor rigori exigente și previzibile, inclusiv procedurilor de elaborare de către autoritățile competente a tuturor componentelor bugetului național.

69. Articolul 2 din Legea nr.397/2003 privind finanțele publice locale menționează că **finanțele publice locale fac parte integrantă din sistemul finanțelor publice** și includ bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi și bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea, care reprezintă totalitatea veniturilor și cheltuielilor pentru exercitarea funcțiilor ce sînt în competența acestora conform legislației și a funcțiilor delegate de Parlament la propunerea Guvernului.

70. Articolul 4 al Legii nr.397/2003 stipulează că veniturile bugetelor unităților administrativ-teritoriale se constituie din impozite, taxe, alte venituri prevăzute de legislație și se formează din: a) venituri proprii; b) mijloace speciale; c) defalcări, conform cotelor procentuale, de la impozitele și taxele de stat; d) transferuri cu destinație generală; d¹) transferuri cu destinație specială; d²) granturi; e) fonduri speciale.

71. În conformitate cu art.9 din legea menționată mai sus, veniturile bugetelor unităților administrativ-teritoriale sub formă de transferuri **se efectuează de la bugetul de stat**, iar volumul acestor transferuri **se stabilește expres în legea bugetului de stat** pentru fiecare unitate administrativ-teritorială.

72. Curtea a constatat direct o interdependență directă între **bugetului de stat și bugetele unităților administrativ-teritoriale**, părți componente ale bugetului public național.

73. Potrivit articolului 132 din Constituție, care reglementează sistemul fiscal, impozitele, taxele și orice venituri ale bugetului de stat și ale bugetului asigurărilor sociale de stat, ale bugetelor raioanelor, orașelor și satelor se stabilesc, conform legii, de organele reprezentative respective.

74. În același timp, raportând art.132 la art.109 din Constituție, care garantează principiul autonomiei locale, Curtea a menționat în jurisprudența sa anterioară că **legea urmează să cuprindă criteriile de determinare a taxelor locale prin delegarea competenței autorităților publice de a stabili cuantumul nemijlocit, reieșind din principiile și criteriile stabilite de legiuitor.**

75. Amintim că mecanismul de restituire a TVA este strâns legat de politica centrală a statului de promovare a exportului producției și serviciilor proprii. Această funcție nu poate fi pusă pe seama autorităților locale.

76. Luând act de aceste considerente, constatăm că punerea în sarcina bugetului UTA Găgăuziei a sarcinii statului cu privire la restituirea TVA, o funcție exclusivă a autorităților publice centrale, prin intermediul serviciului fiscal, eludează principiile financiare și bugetare garantate de Legea Supremă și cadrul juridic național menționat supra.

Privind principiul consultării consultarea autorităților locale

77. În jurisprudența sa anterioară Curtea Constituțională a stabilit următoarele principii:

Articolul 4 alin.(6) din Carta Europeană a Autonomiei Locale prevede că **autoritățile administrației publice locale trebuie să fie consultate**, pe cât e posibil, în timp util și în mod adecvat, în cursul procesului de planificare și de luare a deciziilor **pentru toate chestiunile care le privesc în mod direct.**

78. Suplimentar, Curtea subliniază că articolul 81 din Legea nr.436-XVI din 28 decembrie 2006 stabilește garanții concrete de realizare a principiului constituțional al autonomiei locale și în mod implicit a autonomiei financiare, instituind dreptul administrației publice locale la bază fiscală proprie, care urmează să fie proporțională competențelor atribuite de Constituție, de legea în cauză și alte acte legislative.

79. Curtea reține că, potrivit articolului precitat, procedurile de distribuire a resurselor financiare proprii ale autorităților publice locale, precum și **orice modificare a legislației referitoare la funcționarea sistemului finanțelor publice locale vor fi coordonate în mod obligatoriu cu structurile reprezentative ale autorităților publice locale.**

80. În contextul celor expuse mai sus, Curtea reține că prevederile supuse controlului constituționalității **au impact asupra veniturilor bugetare ale autorităților publice locale și au fost adoptate de către legislativ fără consultarea entităților locale**, fiind astfel încălcat principiul autonomiei locale, consacrat în ordinea constituțională la alin.(1) al art.109 din Constituție.

81. În același timp, Curtea reiterează constatările menționate la paragrafele 51-53 *supra* că, deși autoritățile publice locale se bucură, în condițiile legii, de

autonomie financiară, adoptă bugetul lor propriu, care este independent și separat de bugetul de stat, există o **interdependență directă între legea bugetului de stat și bugetele unităților administrativ-teritoriale**, părți componente ale bugetului public național.

82. În acest context, Curtea observă că, potrivit articolului 26 alin.(1) din Legea nr.847 din 24 mai 1996 privind sistemul bugetar și procesul bugetar, Guvernul prezintă Parlamentului până la **1 octombrie** a fiecărui an proiectul legii bugetare anuale, lege anuală prin care Parlamentul aprobă bugetul de stat, care cuprinde sursele de venituri și destinația cheltuielilor pentru un an bugetar.

83. Legea bugetară anuală cuprinde și **alocațiile de la bugetul de stat pentru autoritățile administrației publice locale, destinate finanțării cheltuielilor capitale, precum și transferurile de la bugetul de stat către bugetele unităților administrativ-teritoriale**. Potrivit articolului 10 din aceeași lege, **toate cheltuielile bugetare sunt determinate de alocațiile specificate în legea bugetară anuală**.

84. Curtea reține că rolul și modul de îndeplinire a prevederilor bugetare locale depind în mare măsură de relațiile existente între acestea și bugetul central, deoarece fluxurile bănești și financiare, precum și modalitatea de echilibrare a acestora prin alocațiile primite de la bugetul de stat fac să apară o serie de variabile care influențează activitatea economică și financiară în plan local.

Privind respectarea dreptului internațional

85. Carta Europeană a Autonomiei Locale specifică la articolul 9 referitor la resursele financiare că în cadrul politicii economice naționale "autoritățile administrației publice locale au dreptul la resurse proprii suficiente, de care pot dispune în mod liber, în exercitarea atribuțiilor de putere".

86. Principiile generale enumerate de Carta Europeană a Autonomiei Locale sunt:

"[...]

2. Resursele financiare ale colectivităților locale trebuie să fie proporționale cu responsabilitățile stabilite pentru ele prin Constituție sau lege;

3. Cel puțin o parte din resursele financiare ale colectivităților locale trebuie să provină din impozite și taxe locale, în proporțiile stabilite la nivelul autorităților locale, în limitele legii;

4. Sistemul financiar din care fac parte resursele de care dispun comunitățile locale trebuie să fie de natură suficient de diversificată și dinamică, încât să le permită să urmărească, pe cât e posibil, evoluția reală a costurilor exercitării competențelor proprii;

5. Protecția colectivităților locale mai slabe din punct de vedere financiar impune instituirea unor proceduri de ajustare sau a altor măsuri echivalente care să corijeze efectele repartiției inegale a potențialelor surse de finanțare, cât și sarcina financiară care le revine acestora. Asemenea proceduri sau măsuri nu trebuie să reducă libertatea de opinie a colectivităților locale în cadrul propriului lor domeniu de responsabilitate;

6. Colectivitățile locale trebuie să fie consultate, într-o manieră adecvată, asupra modalităților în care vor fi alocate resursele redistribuite;

7. Subvențiile acordate colectivităților locale nu trebuie să fie destinate, în măsura în care este posibil, finanțării unor proiecte expres specificate. Acordarea subvențiilor nu trebuie să aducă atingere libertății fundamentale a autorităților locale de a-și stabili politici proprii în domeniul lor de competență;

[...]"

87. Prin imixtiunea Parlamentului în autonomia financiară a UTA Găgăuzia și afectarea directă a bugetului acesteia, legislativul a depășit limitele prevăzute de Carta Europeană a autonomiei locale.

88. De asemenea, considerăm că prevederile Legii nr. 285 sunt discriminatorii pe motiv de naționalitate și încalcă Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Declarația Universală a Drepturilor Omului etc.

89. Prin nerespectarea Cartei Europene a autonomiei locale și celelalte acte internaționale menționate, Parlamentul a încălcat art. 8 din Constituție – respectul dreptului internațional. În calitate de principiu constituțional este încorporat unul din principiile fundamentale ale dreptului internațional, potrivit căruia statele trebuie să îndeplinească cu bună-credință obligațiile asumate conform dreptului internațional (*Pacta sunt servanda*). Declarația ONU asupra principiilor dreptului internațional din 24 octombrie 1970 prevede obligația de a îndeplini cu bună credință obligațiile asumate conform Cartei ONU, obligațiile ce decurg din principiile și regulile general recunoscute ale dreptului internațional și cele asumate prin acordurile internaționale conform dreptului internațional.

90. Actul final de la Helsinki precizează că statele în exercitarea drepturilor suverane, inclusiv a dreptului de a-și stabili legile și reglementările, se vor conforma obligațiilor juridice care le revin în virtutea dreptului internațional.

91. Același principiu este prevăzut de Legea tratatelor internaționale nr. 595/1999 care prevede în art. 19 că *Tratatele internaționale se execută cu bună-credință, în conformitate cu principiul pacta sunt servanda. Republica Moldova nu poate invoca prevederile legislației sale interne ca justificare a neexecutării unui tratat internațional la care este parte.*

În concluzie, constatăm următoarele:

- Parlamentul prin impunerea restituirii TVA de la bugetul UTA Găgăuzia a admis imixtiune inadmisibilă în autonomia financiară a regiunii, încălcând principiile constituționale ale autonomiei locale și statutului juridic al UAT Găgăuzia;

- Impunerea UTA Găgăuziei să restituie TVA din bugetul propriu, Parlamentul a impus autonomiei consecințele financiare ale unei atribuții exclusiv ale autorităților centrale ale satului – promovarea exporturilor;

- Legea adoptată de Parlament nu a fost dezbătută, expertizată și consultată efectiv înainte de adoptare. Consultarea efectivă cu reprezentanții UTA Găgăuziei nu a avut loc;

- Legea contestată afectează direct bugetul autonomiei în plin an bugetar, cu încălcarea tuturor principiilor politicii bugetare, cu admiterea unui prejudiciu și deficit neplanificat la bugetul autonomiei de peste 20 mln lei;
- Prin adoptarea legii contestate sunt sfidate un șir de principii internaționale care garantează autonomiei locale, prevăzute de Carta europeană și de recomandările anterioare ale Comisiei de la Veneția.

Privind cerința suspendării legii contestate.

92. Potrivit art. 25¹ alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, acțiunea actelor normative sesizate poate fi suspendată până la soluționarea în fond a cauzei.

93. Potrivit legii contestate, aplicarea acesteia va începe de la 1 noiembrie 2023. Astfel, de la 1 noiembrie 2023, o bună parte din veniturile și încasările bugetului UTA Găgăuzia vor fi redirecționate de la alte capitole de cheltuieli la restituirea TVA. Conform estimărilor direcției finanțe a Comitetului executiv al Găgăuziei, pentru lunile noiembrie și decembrie 2023 pierderile pentru buget vor reprezenta cca 20-22 mln lei. Aceste estimări s-au efectuat analizând parametrii bugetari ai anului 2022 și prognozele executării bugetului pentru anul 2023.

94. De remarcat faptul că, pierderile care vor interveni după intrarea în vigoare a legii nu sunt acoperite. Bugetul de stat al RM nu a fost rectificat la acest capitol. Nu există sume aprobate pentru transferuri speciale către bugetul UTA Găgăuzia de acoperi acest deficit bugetar. Nici bugetul autonomiei nu a fost rectificat în acest sens. În aceste circumstanțe, deficitul de cca 20-22 mln de lei va afecta direct acoperirea cheltuielilor pentru cele mai stringente domenii precum – educația, protecția socială și altele. Autonomia riscă să nu poată achita salarii la pedagogi, medici, asistenți sociali sau achita facturile pentru instituțiile sociale în prag de iarnă.

95. Doar suspendarea acțiunii legii contestate ar putea menține acel echilibru și o posibilitate de restabilire în drepturi după ce va fi dată soluția pe fond în această cauză. Necesitatea suspendării acțiunii normei legale contestate este dictată de faptul că sunt incidente mai multe drepturi fundamentale și principii constituționale, precum: principiul legalității, autonomia locală și respectul principiilor de achitate fiscală și bugetară etc.

96. În cazul în care legea nu va fi suspendată, o eventuală neconstituționalitate a legii nu va fi în stare să acopere prejudiciile iminente care vor surveni în perioada apropiată din motivul deficienței bugetare cu afectarea drepturilor patrimoniale a mii de cetățeni din autonomie. Astfel, considerăm că este total justificat atât în drept cât și în fapt cerința de a suspenda acțiunea legii contestate până la examinarea în fond a sesizării.

97. Totodată e de remarcat că, potrivit Legii Nr.344 din 23.12. 1994, privind statutul special al Gagauziei (Gagauz-Yeri), în art. 12 alin. 5 se menționează expres: Acțiunea actului normativ contestat se suspendă până la adoptarea de către Curtea Constituțională a hotărârii respective.

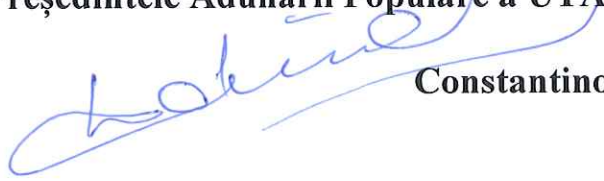
VI. CERINȚELE SESIZĂRII:

În temeiul celor expuse mai sus, în baza articolului 135, alineatul (1), litera a) din Constituția Republicii Moldova, a articolul 4, alineatul (1) lit. a) și art. 25¹ al Legii cu privire la Curtea Constituțională și a articolului 4, alineatul (1) lit. a) și art. 7¹ al Codului jurisdicției constituționale, solicităm Curții Constituționale a Republicii Moldova următoarele:

- A. Primirea și acceptarea spre examinare a prezentei sesizări;
- B. Verificarea constituționalității Legii nr. 285 din 5 octombrie 2023 pentru modificarea articolului 6 din Codul fiscal (publicat în Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 398, art. 677 din 21.10.2023).

Cu cea mai înaltă considerațiune pentru Onorata Curte,

Președintele Adunării Populare a UTA Gagauzia

Constantinov Dmitri